

Bronį Savukyną išlydint

2008 m. balandžio 20 d. mirė Bronys Savukynas – žymus kultūros veikėjas, filologas, kalbininkas ir t.t., šešiolika metų vadovavęs žurnalui „Kultūros barai“, kurio darbuotojams „Liaudies kultūros“ redakcija reiškia gilią užuojautą. Mirė būdamas 78 metų.

Bronys Savukynas yra (būtent yra, nes kūniškoji mirtis akimirksniu neužgniaužia tokių žmonių įtakos) perdaug Lietuvos kultūroje žinomas, kad čia vardychiau dokumentinius jo gyvenimo faktus bei nuopelnus – jie neabejotinai bus aprašyti daug kur kitur, ir kur kas išsamiau nei aš išvis pajėgčiau. Čia tiktų nebent pabrėžti, kad jis yra aktyviai domėjęsis ir baltų mitologijos klausimais, draugavęs ir dalykiškai susirašinėjęs, iš esmės – bendradarbiavęs su vienu iškiliausių XX a. lietuvių mitologijos tyrinėtojų Algirdu Juliumi Greimu, pats parašęs ne vieną reikšmingą straipsnį, be kitų, ir šiame lietuvių kultūros bare.

Tačiau dabar išvis nenoriu kalbėti „objektyviai“ –

tegu taip apie šį kultūros didžiūną parašo kiti, artimesni jam žmonės. Noriu tik pridurti žodį nuo savęs, asmeniškai. Nes ir man – kaip, neabejoju, daug, labai daug kam – jis yra padaręs svarbią įtaką, kurią, bent jau mano atveju, manau, lėmė dvi iš pažiūros priešingos, bet iš esmės viena kitą kaip tik įgalinančios jo savybės.

Viena vertus, Bronys Savukynas buvo itin griežtas žmogus. Jis net kalbėdavo kaip niekas kitas griežtai, ne tiek griežtai intonacija, kiek mintimi – lėtai, nuosekliai, aiškiai ir tiksliai. Jis kalbėjo taip, kaip reiktų tesugeba rašyti, net ir turėdamas galimybę triskart pasitaisyti. Griežtas jis buvo ir savo laikysena: niekuomet nenuolaidžiavo nei žodžiu, nei elgesiu ir visuomet čia pat duodavo atkirtį, jei tik kas jam buvo nepriimtina. Todėl galėjo susidaryti įspūdis, kad prie jo „sunku prieiti“. Prie jo iš esmės nebuvo įmanoma sukčiauti: vynioti, trinti, mykti... Bet jeigu eėjai tiesiai,

Vlado Braziūno nuotrauka

„prieiti“ prie jo buvo labai paprasta, nes, kita vertus, jis buvo itin atviras, kaip reta atviras, gal net išvis be slenksčių ir durų. Kalbu ne apie kokį seilėjimąsi (toks prie jo išvis neįsivaizduojamas!), bet apie atvirumą minčiai. Taigi – priešingai nei pernelyg dažnai, deja, sutinkamas akademinis sektantas, visomis įmanomomis konjunktūros priemonėmis slepiantis nuo minčių savo intelektualinę negalią, – Bronys Savukynas tiesiog kūnyte įkūnijo atvirumą, tačiau skaidrų ir aštrų kaip deimantas: prieik, kad nori, bet jei tikrų brangakmenių neatpažįsti, skaudžiai įsipjausi. Gal todėl jam nereikėjo nė mokslinių laipsnių – tam tikra prasme jis pats juos teikė savo pripažinimu arba galėjo atimti nepripažinimu.

Kadangi vienu metu buvau nuklydęs į kultūros, o gal ir sveiko proto paribius, iš kurių nebuvo labai jau lengva išsikapstyti (čia nekalbėsiu apie tokių nuklydimų naudą, kurią Bronys, galimas daiktas, gerai suprato), tai man asmeniškai Bronio Savukyno ištiesta ranka reiškė labai daug. Pastaruoju metu viešai esu susijęs su baltų mitologijos tyrinėjimais ir apskritai su mitinio-poetinio pasaulėvaizdžio rekonstrukcija, tad šia proga noriu pasakyti, jog už savo pirmąją... na, jei ne visai mokslinę, tai bent jau pernelyg nesikertančią su „moksliniu diskursu“ publikaciją („Šventasis gintaras“, *Kultūros barai*, 1996, Nr. 3, p. 45–51) esu dėkingas būtent Broniui Savukynui. Objektiviai tai gal ir nėra svarbu, bet buvo labai, nepaprastai svarbu man. Bronys Savukynas buvo iš tų žmonių, kurie patys sprendžia ir nebijo, „ką kiti pasakys“, todėl nebijo ir „prasidėti su visokiais diletantais“, kokių tuomet norom nenorom buvau. Bronys Savukynas tapo man savotišku „krikšto tėvu“, ir už tai aš jam visuomet liksiu dėkingas. Ir vėliau, kreipdamasis į jį „g e r b i a m a s Brony“, visuomet džiaugiausi tardamas šį žodį iš tikrųjų, ne vien iš mandagumo.

Bronio Savukyno ranką savo dalykiniame gyvenime nesyk jutau ir vėliau. Antai būtent jis, Lietuvos literatūros ir tautosakos instituto Mokslo tarybos prašytas, iš lingvistinės pusės įvertino ir palaimino mano „Vėjūką...“. Man tai irgi buvo labai svarbu, ir ypač svarbu, kad būtent Bronys Savukynas. Nes žinojau, kad, viena vertus, pro jo akis neprasmuks joks mano nesusipratimas, o kita vertus, jis manęs neatstums nei iš šio, nei iš to, tik „neturėdamas laiko“. Nors užimtas jis buvo visiškai, gatavai. Bet kartu ir nepaprastai intelektualiai doras.

Vienu metu būrelis baltų mitologijos aktyvistų buvome sukūrę tokį „Baltų mitologijos klubą“, kurio pasisėdėjimuose prie arbatos bent porą kartų buvo apsilankęs ir gerbiamas Bronys (žinoma, jis gėrė kavą, o ne arbatą). Ir tai buvo bene geriausi, vaisin-giausi mūsų pasisėdėjimai, nes gerbiamas Bronys pačiu savo dalyvavimu įnešdavo kažkokį erdvės ir prasmės jausmą, ir kartu struktūrą. Čia jis papasakojo mums apie A. J. Greimo imtąsi „Lietuvių mitologijos žodyno“ projektą, apie A. J. Greimo atsiųstus jam laiškus su atskirų straipsnių apmatais, pabrėžė tokio projekto svarbą Lietuvos kultūrai. Ir jei toks ar panašus dalykas kada imtų rasti, sunku bus suieškoti jam geresnę auklę nei Bronys Savukynas.

Kai paskutinį (deja, nebe tik pastarąjį...) kartą užėjau pas gerbiama Bronį su pluošteliu konkrečių dėl to minčių, tikėdamasis jo pastabų bei įvertinimo, jis tiesiai pasakė, kad paskaityti vargu ar bespės. Kad jam liko geriausiu atveju keli mėnesiai. O darbų liko... Išties, jeigu gyvenimą, suryjantį žmogų, prilygintume slibinui, tai darbai būtų jo galvos, kurių vieną nukirtus, jos vietoje bemat išauga trys. Kadangi gerbiamas Bronys buvo patyręs kovotojas, tai ant jo darbo stalo nuolat rangėsi, stiebėsi, puolė ir troško kraujo miškas alkanų galvų. Viliuosi, kad jis dar spėjo vieną kitą patiesti.

Gerbiamas Bronys, priešingai tūlam, labai aiškiai žinojo, kad mirs, ir, matyt, kur kas anksčiau nei ligos pateikė nenuginčijamą įrodymą. Man atrodo, kad jis seniai tam buvo pasiruošęs ir sutiko Mirtį taip pat atvirai ir griežtai, kaip sutikdavo kiekvieną Mintį. Todėl ir ji, prie jo priėjusi, vargu ar begalėjo kaip nors išsisukti. Galbūt jis tiesiog pagaliau pataikė Slibinui į pačią širdį, ir Didysis Darbas nuveiktas susmuko prie jo kojų. Ir man kažkodėl atrodo, kad gerbiamas Bronys dar grįžtelėjo ir būdingai nusikvatojo, prieš įžengdamas į laimėtąją Karalystę.

Dainius RAZAUSKAS

IN MEMORIAM

Bronys Savukynas, the outstanding, eminent cultural worker, philologist, linguist, and editor-in-chief for the last 16 years of one of the leading cultural journals in Lithuania *Kultūros barai* has passed away. We present our condolences to its staff.